ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI VILNIUJE ŠV. IGNOTO G. NR. 9

Daiva LUCHTANIENĖ

2001 m. gruodžio – 2002 m. balandžio mėn. buvo vykdomi archeologiniai tyrinėjimai sklype Šv. Ignoto g. Nr. 9 Vilniuje.

1988 m. šioje vietoje buvo vykdomi „paruošiamieji darbai ruošiantis archeologiniams tyrimams. Jų metu mechanizuotai buvo nukastas gruntas apie 2 m storio maždaug 1200 m² plote ir pasiektas XVII a. kultūrinis sluoksnis". Paruošiamieji darbai vyko stebint archeologui Vladimirui Grišinui. Minėto archeologo ataskaitoje apie archeologinius tyrimus ir „paruošiamuosius darbus" tėra tik šis cituotas sakinys. Po šių mechanizuotų darbų, užsakytų įmonės „Lita", sklype nevyko jokia veikla. Pamažu jame kaupėsi miestiečių šiukšlės, apaugo krūmais, tapo valkatų prieglobsčiu. Žemės paviršiuje liko styroti mūrinės įvairių laikotarpių sienos bei arkiniai XVII a. pamatai. Pastarųjų architektūros fragmentų analizė neatlikta. 1998 m. šiame sklype buvo vykdomi žvalgomieji archeologiniai tyrimai, nustatant išlikusio kultūrinio sluoksnio storį. Žvalgymams vadovavo archeologas Robertas Žukovskis. Žvalgymų metu buvo nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis ŠR sklypo dalyje tėra vos 30–40 cm storio. Virš jo – XX a. šiukšlės. Ankstyvesnių nei XVI–XVII a. radinių neaptikta.

Iš viso šiame tyrimų etape buvo ištirta 540 m². Prieš archeologinius tyrimus Kernavės AIMR archeologas dr. Gintautas Vėlius atliko tacheometrinius apmatavimus. Archeologiniai tyrimai plote 2 neužbaigti dėl laiko stokos ir blogo darbų organizavimo iš užsakovo pusės. Plote 2 aptikta ūkinė duobė liko neišsemta iki galo, dugnas nepasiektas.

Plote 1 yra ištirta 280 m². Archeologinis palikimas aptiktas tik patalpoje 2. Patalpoje 1 (37 m²), po XX a. šiukšlėmis buvo atkastas cemento klojinys. Į R nuo jos (patalpoje 2) nukasus XX a. šiukšles buvo aptiktos krosnies liekanos. Į V nuo patalpos 1 buvo kasama mechanizuotai. Šioje vietoje XX a. ketvirtajame dešimtmetyje buvo pastatytas plytų namas su rūsiais. Todėl kultūrinis sluoksnis šioje vietoje neišliko. Pirminis įžemio paviršius taip pat nužemintas. Kvadratuose y25–36/x34–44, į V nuo patalpos 2, išlikęs plonas kultūrinis sluoksnis. Tačiau ši vieta liko neištirta iki įžemio dėl laiko stokos.

Patalpą 2 sudaro lyg ir dvi nedidelės patalpėlės, kurių bendras plotas – 42 m². Šiaurinėje kultūrinio sluoksnio neaptikta, vertingi archeologiniai radiniai – XIX a. pab. – XX a. pradžios krosnių kokliai bei viena juodos gludintos keramikos (XV a.) šukė. Pietinėje patalpėlėje vietomis buvo išlikęs plonas, vos apčiuopiamas pilkos žemės sluoksnis, po kuriuo aptiktos krosnies pado liekanos. Virš jų buvo surastas žaliai glazūruoto koklio fragmentėlis, dvi puodų šukelės. Šie radiniai gali būti datuojami ne anksčiau kaip XVII a. Remiantis architektūriniais ir kukliais archeologinių radinių duomenimis, manytume, kad krosnis buvo pastatyta XVII a. Pastatas, kuriame aptikta patalpa 2, buvo statytas

XVII a. ir funkcionavo iki XX a. antrosios pusės. Pastarojo laikotarpio išlikusios liekanos – vamzdžiai, krosnies padas, spalvoti kelių etapų tinko dažai ant sienų. XVII a. krosnies padas formuotas ant smėlio įžemio, tačiau tarp jo ir XX a. krosnies liekanų įžemio lygyje (H_{abs}105,58 m) buvo pilkos žemės su degėsiukais plotelis. Todėl šioje vietoje buvo iškastas 1,7x1 m dydžio, 0,5 m gylio šurfas. Šurfo sienelėse fiksuotas pilkos žemės su degėsiukais sluoksnis ir moliu užpildytas įžemio perkasimas iki H_{abs}104,90 m. Veikiausiai tai sudėtinė krosnies pado konstrukcijos dalis. Į P nuo krosnies liekanų fiksuotos mūrinės tarpinės sienutės liekanos (XVII a.), o kvadratų x49 ir x50 sandūroje bei x50 ir x51 sandūroje – arkinio pamato bazės liekanos. Ties šiomis architektūrinėmis liekanomis įžemio H_{abs} – 106,47 m.

Plotas 2 yra netaisyklingos trapecijos pavidalo. Pietuose jo riba yra požeminės komunikacijos, rytuose – mūrinė tvora nuo Šv. Ignoto gatvės, šiaurėje – mūrinė tvora nuo sodo. Vakaruose plotą riboja išlikę XVII a. arkiniai pamatai ir mūrinių sienų likučiai. Rytinėje ploto dalyje ištirtos trys patalpos (patalpos 3–5). Plote 2 ištirta 260 m^2.

Patalpos 3 dydis – 14 m^2. Ši sąlyginai išskirta patalpa buvo mažai informatyvi. Ją vakaruose ribojo gelžbetonio laiptų likučiai, šiaurėje – gotikinė XVI a. mūryta siena su gelžbetonio „prielipais“. Patalpos PV kampe įrengtas kanalizacijos šulinys. Iki jį įrengiant, čia stovėjęs XX a. statinys sunaikino ankstesnį architektūrinį ir archeologinį paveldą, o kanalizacijos tranšėja – visa, kas dar buvo likę. Todėl šioje vietoje archeologinių radinių nerasta. Įžemio pirminis paviršius nužemintas. Fiksuotas įžeminio smėlio H_{abs}106,43 m, trasos perkasimo dėmė – H_{abs}105,82 m, žemiausias pamatinis akmuo – H_{abs}106,81 m, aukščiausias pamato akmuo – H_{abs}106,81 m.

Patalpa 4 iš rytų atribota mūrinės sklypo tvoros, pietuose ribojasi su patalpa 3 ir aukščiau aprašyta siena. Šiaurinė patalpos riba yra tarpinė kiautinės konstrukcijos siena nuo patalpos 5. Patalpos dydis – 29 m^2. Šioje patalpoje buvo fragmentiškai išlikęs plonas, iki 15 cm juodos žemės sluoksnelis be archeologinių radinių, veikiausiai dirvožemis. Virš jo buvo XX a. šiukšlės. Kvadratuose y48–49/x28–29 fiksuota lauko akmenų konstrukcija. Manytume, jog tai ankstyviausio mūrinio namo kamino pamato liekanos. Pamatas įkastas į smėlio įžemį. Įžemio H_{abs}106,37 m.

Patalpa 5 – stačiakampio pavidalo, 21 m^2 dydžio. Ji yra ŠR sklypo kampe. Pietuose ji aukščiau minėta kiautinės konstrukcijos siena ribojasi su patalpa 4. Vakarinė riba – arkinis pamatas. Šios vietos 1988 m. nesiekė ekskavatoriaus kaušas, todėl po XX a. šiukšlėmis išliko kultūrinis sluoksnis.

Tiriant patalpą ties buvusių pastatų pamatais buvo paliekamos netiriamo ploto juostos, kad nekiltų pavojus sienų išlikimui ir darbininkų saugumui. Tokiu būdu patalpoje 5 atsirado perkasa. Perkasoje žvyro įžemis pasiektas H_{abs}105,00 m. Virš jo fiksuoti molio, durpių, pilkos žemės su griuvenomis sluoksniai yra supiltiniai, o ne natūraliai susiformavę. Juose, o ypač molio sluoksniuose, surasta daugiausiai krosnių koklių, viena kita puodo šukė. Tarp koklių dominuoja 3–4 ornamento variantai, tai patvirtina jų priklausymą 2–3 krosnims. Kai kurie vieno siužeto kokliai iš skirtingų horizontų aiškiai daryti viena matrica. Beje, tokių koklių fragmentų pa-

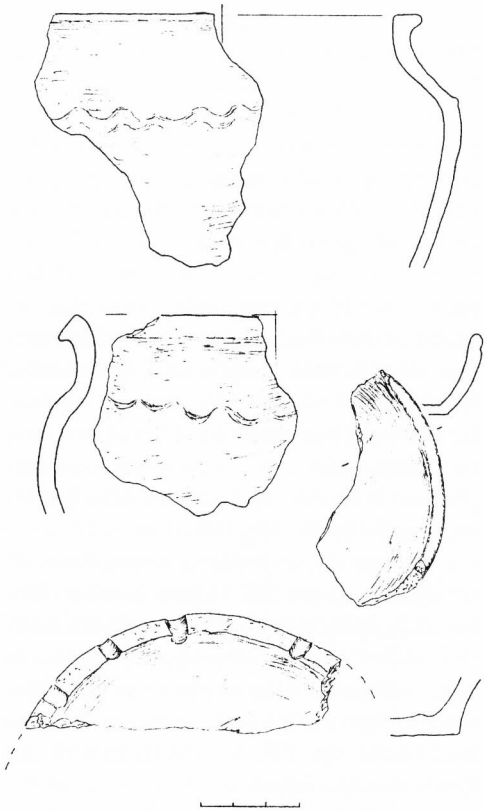

34 pav. Radiniai iš Vilniaus, Šv. Ignoto g. Nr. 9. *A. Luchtano pieš.*
Fig. 34. Finds from site in Vilnius, at Šv. Ignoto street 9.

sitaikė ir likusioje ploto 2 dalyje. Veikiausiai patalpoje 5 fiksuoti kultūrinio sluoksnio horizontai yra ūkinės duobės užpildas. Jos tęsinys aptiktas ploto 2 kvadratuose x21–25/y24–28. Duobė buvo užpilta XVII a. antrojoje pusėje. Virš jos buvo statyti pastatai su arkiniais pamatais, kurių keli išliko iki mūsų dienų. Ūkinė duobė buvo užpildyta buitinėmis šiukšlėmis bei išgriautų krosnių ir kitų konstrukcijų griuvenomis.

Atvira ploto dalis kv. x31–44, y21–33 iš Š, V bei R ribojama arkinių pamatų ir sienų likučių. Pietinė jo riba yra požeminių komunikacijų pluoštas. Plotas P dalyje iki galo neištirtas dėl laiko stokos ir žemių sandėliavimo problemos. Visiškai ištyrinėta 118 m^2. Liko neištirta 50 m^2, iš jų 4 m^2 – 1998 m. tirto šurfo 3 vieta. Kaip minėta įžangoje, šioje vietoje beveik visas kultūrinis sluoksnis buvo nukastas 1988 m. Žvalgomųjų šurfų duomenų (1998 m.) nepakeitė ir pastarieji tyrimai. 2001 m. nukasus XX a. šiukšles aptiktas tik 30–40 cm storio juodos žemės sluoksnis. Šiek tiek storesnis sluoksnis buvo išlikęs ties arkiniais pamatais A. Jame fiksuoti 3 horizontai, kurie pagal archeologinius radinius yra beveik vienalaikiai, veikiausiai suformuoti tvarkant teritoriją prieš namų statybas XVII a. antrojoje pusėje. Išlikusiame minėtame juodos žemės sluoksnelyje negausiai surasta archeologinių radinių, kurie datuojami XVI–XVII a. (34 pav.). Dominuoja krosnių kokliai. Skutant sluoksnį virš įžemio, buvo aptiktos kelios puodų šukės, kurias galima datuoti XV a. Tuo remiantis galima teigti, kad sklypo teritorijoje aktyvi žmonių veikla prasidėjo XV amžiuje, tačiau jos metu susiformavusį kultūrinį sluoksnį sunaikino vėlesnės statybos ir ūkinė veikla. Nuskutus įžemio smėlio paviršių, puikiai išryškėjo 1998 m. šurfų 1 ir 2 vietos, taip pat juodos žemės juostos ir stulpavietės. Vizualiai juostos neatkartoja galėjusių būti pastatų kontūrų. Veikiausiai tai atsitiktiniai rąstų ar lentų atspaudai. Kv. x27/y39 fiksuota pusapvalaus pjūvio stulpavietė su akmenimis užpilde. Jos skersmuo – 87 cm, gylis – 56 cm. Kv. x29–31/

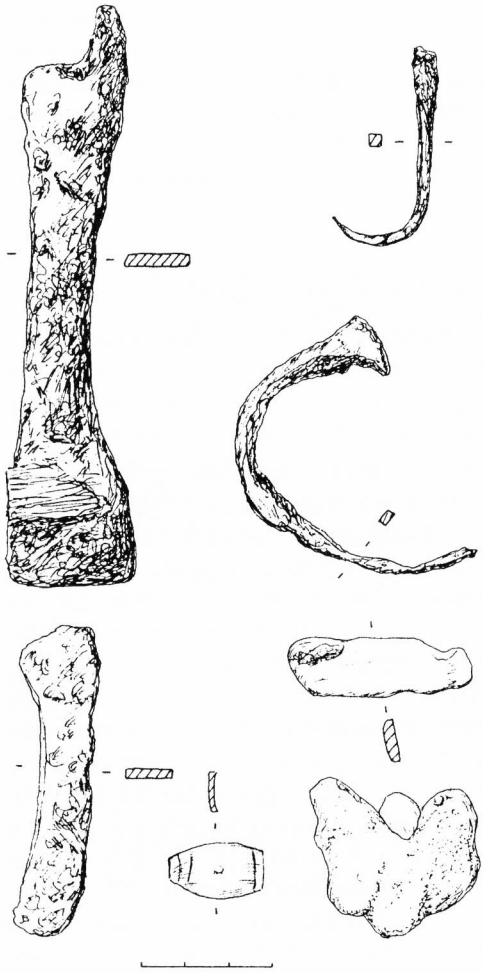

35 pav. Radiniai iš Vilniaus, Šv. Ignoto g. Nr. 9. *A. Luchtano pieš.*
Fig. 35. Finds from site in Vilnius, at Šv. Ignoto street 9.

y39–42 fiksuota molio dėmė. Jos paskirtis neaiški. Nepanašu, kad ji būtų kokios nors konstrukcijos ar statinio dalis. Atlikus jos pjūvį buvo matyti, kad molis buvo krečiamas į smėlyje iškastą duobę. Duobės viršus galėjo būti bet kuriame XVII a. susiformavusiame horizonte, kuris buvo nukastas iki 2001 m. tyrimų. Manytume, jog tai galėtų būti puodžiaus molio laikymo duobė. Molio koncentracija be archeologinių radinių šioje vietoje pastebėta ir nukasant aukščiau minėtą išlikusį 40 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontą. Kvadratuose x21–25/y24–28 aptikta ūkinė duobė. Joje surasta krosnių koklių, buitinės keramikos šukių, keli neišraiškingi spalvoto metalo radinukai, žvejybos kabliukas (35 pav.). Kaip minėta aukščiau, ši duobė nebuvo ištirta iki galo, įžemis nepasiektas. Atviro ploto smėlio įžemio altitudė – H_{abs}106,47 m. Ploto 2 Š dalyje yra išlikęs XVII a. rūsys su skliautais (25 m^2). Jo tyrimai buvo pradėti, tačiau neužbaigti dėl objektyvių priežasčių. Be to, tyrimą apsunkino avarinė rūsio būklė, kurią likviduojant buvo surėsti išramstymai. Tokiu būdu šios laikinos konstrukcijos apribojo tyrimų galimybes ir, iki priimant racionalesnį sprendimą, kasimo darbus teko sustabdyti.

ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS IN THE VILNIUS OLD TOWN, AT ŠV. IGNOTO 9

In the course of archaeological investigations of 2001 in the plot at Šv. Ignoto 9, Vilnius, the area of 540 m^2 was investigated (the following areas were subjected to investigation: area 1 – 280 m^2, area 2 – 260 m^2). In area 1, room 2 the remnants of an oven from the 17th century were disclosed. In area 2, room 3 the cultural layer destroyed during previous investigations was fixed. In area 2, room 4 the fragmentary

remnants of a cultural layer 15 cm thick, without any archaeological finds, were unearthed. In area 2, room 5 the cultural layer 2.5 m thick was fixed. The archaeological finds are dated to the 16th–17th centuries. In area 2 there was investigated the remaining horizon of the cultural layer 30-40 cm thick with finds from the 16th–17th centuries. In this place the earliest activities of people started since the 15th century. H_{abs} of subsoil sand is 106.47 m. In 2002 archaeological investigations will be continued in the plot.

ŽVALGOMIEJI ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI IR ARCHEOLOGINIAI ŽVALGYMAI VILNIUJE, ŠV. JONO G. Nr. 13 A

Daiva LUCHTANIENĖ

2001 m. buvo tęsiami namo Šv. Jono g. Nr. 13a rekonstrukcijos ir aplinkos tvarkymo darbai. Jų metu gegužės–birželio mėn. buvo vykdomi archeologiniai žvalgymai ir iškastas vienas žvalgomasis šurfas įvažiavimo į požeminį garažą vietoje. Ištirtas 4,16 m² plotas. Žvalgytas visas sklypo paviršius iki 0,3 m gylio. Archeologinius tyrimus vykdė PRI archeologinių ir istorinių tyrimų grupė. Radiniai registruoti metrika „V 2001, Šv. Jono g. 13a".

Ankstesnių tyrimų apibendrinimas

Namo Šv. Jono g. Nr. 13a rekonstrukcija prasidėjo 1999 m. Tuomet buvo vykdomi archeologiniai žvalgymai atkasant namo pamatus sanavimui. 2000 m. archeologiniai žvalgymai buvo vykdomi P kieme, kuriame tarp namų Nr. 13 ir 13a buvo tiesiama šiluminė trasa. Žemės darbų metu buvo kasama sujauktame sluoksnyje. Čia, 1,5 m² dydžio plotelyje, 1 m gylyje buvo aptiktas tik fragmentiškai išlikęs XVII a. kultūrinio sluoksnio fragmentas. Jame fiksuoti trys grindiniai iš plytų, akmenų, molio aslos horizontai. Kasant šiluminės trasos tranšėją, aptikti mūriniai pastatų pamatų fragmentai, datuojami XVI ir XVII a. Kiemo R dalyje aptikti XVII ir XIX a. mūriniai pamatų fragmentai.

Žvalgomasis šurfas 1 buvo kasamas įvažiavimo į požeminį garažą vietoje, ties pastato V fligelio Š siena. Įvažiavimas buvo įrengiamas 10x3,10 m dydžio plote su nuolydžiu P kryptimi. Šurfas 1 buvo 1,2x4,3 m dydžio. Jame buvo aptiktas XVI a. kultūrinio sluoksnio horizontas (1,50 m gylyje), XVI a. krosnies griuvenų sluoksnis (1,60 m gylyje) bei XV a. pabaigos – XVI a. pirmosios pusės kultūrinio sluoksnio horizontas (2,20 m gylyje). Pastarajame fiksuotos buvusio medinio pastato apatinio vainiko pamatų liekanos iš lauko akmenų. Archeologinių radinių surasta tiek viršutiniame sujauktame supiltiniame sluoksnyje, tiek ir nesuardytos struktūros horizontuose. Surasta krosnių koklių fragmentų, buitinės keramikos šukių, buvusio medinio pastato apatinio vainiko pamatų liekanos. Ankstyviausiame sluoksnyje surasti puodų bei puodyninių koklių fragmentai (inv. Nr. 44–56; 57–58), geležinės žirklės (inv. Nr. 60), geležinė kniedė (inv. Nr. 62). Be to, jame buvo geležies gargažių, taip pat surastas tiglio